

ДО ПИТАННЯ ПРО ПСИХОЛОГІЧНУ ГОТОВНІСТЬ ФАХІВЦЯ СПЕЦІАЛЬНОЇ ОСВІТИ ДО РОБОТИ З ДІТЬМИ З ООП

Олена Яцина

*доктор психологічних наук,
професор кафедри наук про здоров'я ДВНЗ
«Ужгородський національний університет»*

Робота з дітьми, які мають особливі освітні потреби, в широкому розумінні стосується спеціальних умов навчання і виховання з метою максимально можливого їхнього психічного розвитку. Урахування їхніх освітніх потреб слугує орієнтиром для пошуку

шляхів задоволення цих потреб по відношенню до діапазону варіантів розвитку дітей з ООП.

Інклюзивна освіта інтенсивно входить у практику сучасної української школи, ставлячи перед нею нові завдання. Серед актуальних завдань, пов'язаних із навчанням, вихованням і розвитком дітей із порушеннями психофізичного розвитку слід назвати формування професійної готовності майбутніх спеціалістів до інклюзії. Найвні наукові праці українських дослідників висвітлюють теоретико-практичні аспекти проблеми професійної підготовки спеціалістів до роботи з категорією дітей з ООП (В. Бондар, Л. Дробот, В. Засенко, Т. Ілляшенко, ін.). Проте досліджень, присвячених вивченню питання психологічної готовності фахівця спеціальної освіти вкрай мало.

Не вдаючись до дискусії щодо тлумачення поняття «психологічна готовність», покликаємось до загальноприйнятого розуміння названої категорії як інтегрованої якості особистості, яка включає систему мотивів, станів, знань, умінь і навичок успішної діяльності. Зазначена проблема детально розглядалася класиками психології: С. А. Рубінштейном, К. К. Платоновим, В. М. Мясищевим, ін. Результуючим висновком їхніх доробків став розлогий теоретичний матеріал, в якому констатується, що в психології склалося два головних підходи до розуміння психологічної готовності до діяльності: функціональний і особистісний. З точки зору функціонального підходу готовність розглядається як тимчасовий психічний стан, в якому активуються певні психічні функції індивіда. В особистісному підході готовність розглядається як певна властивість особистості, прояв її індивідуальних якостей (Б. Г. Ананьєв, Л. І. Божович, С. Л. Рубінштейн, Л. С. Виготський).

Безперечно, саме психологічна готовність є умовою успішного опанування професійними знаннями і здатністю використання їх на практиці. На наш погляд, це є умовою як адаптації, так і успішності майбутнього спеціаліста у роботі в інклюзивних установах.

Системний підхід дозволяє нам стверджувати, що психологічна готовність є основою професійної компетентності. В сучасних умовах це позначається на здатності реалізувати у професійній діяльності інноваційні підходи до навчання дітей з ООП, прагнення спеціаліста

до самовдосконалення і самоздійснення, що визначає певні вимоги як до його компетентності, так і до особистісних якостей. Відтак, можемо міркувати про складові психологічної готовності фахівця спеціальної освіти до виконання професійної діяльності в інклюзивному освітньому середовищі. На наш погляд, ними є такі, як:

- мотиваційний (внутрішня готовність до позитивного сприймання дітей з особливостями психофізичного розвитку, цілеспрямований свідомий характер дій фахівця спеціальної освіти)
- інформаційно-компетентнісний компонент (поінформованість про психологічні особливості розвитку вищих психічних функцій дітей з ООП та труднощі у сприйманні, розумінні, відтворенні процесів пізнання)
- емпатичний (надання емоційної підтримки та розуміння особливостей емоційно-вольової сфери дітей з ООП, емоційне прийняття дітей з різними типами порушень в розвитку, готовність включати їх у діяльність на уроці, а також емоційна стабільність й задоволеність власною педагогічною діяльністю)
- операційний (наявність умінь та навичок, необхідних для забезпечення можливості результативної діяльності дитини з ООП в навчально-виховному процесі через здатність її виконувати необхідні дії, взаємодіяти з іншими учасниками освітнього процесу).

В контексті означеної теми проведений аналіз науково-дослідницьких робіт дозволяє зауважити на зв'язку психологічної готовності до роботи з категорією дітей з ООП та ціннісними установками спеціаліста. Їх слід розуміти як вибір особистістю такого типу поведінки, в основі якого лежать усвідомлені цінності: гуманізм, співчуття, щирість у стосунках, тощо. Відповідно, З. Н. Курлянд, В. А. Шнейдер, О. Б. Мартинюк, ін. виокремлюють професійні цінності – орієнтири, на основі котрих людина обирає, опановує і виконує свою професійну діяльність. З цього розуміємо, що професійні цінності виражають особистісний ціннісний сенс для спеціаліста того, з чим він пов'язує свою діяльність, з ким буде реалізовувати свої професійні очікування.

Таким чином, психологічна готовність фахівця спеціальної освіти до роботи з дітьми з ООП являє собою складне цілісне особистісне утворення, що сукупно представлено в психологічних і професійних здатностях, які дозволяють забезпечувати можливість результативної діяльності спеціаліста спеціальної освіти до умов навчання, виховання та розвитку зазначеної категорії дітей.